

Vrede.Nu is een uitgave van vredesorganisatie IKV Pax Christi, het samenwerkingsverband van IKV en Pax Christi en verschijnt vier maal per jaar.

De balk en de splinter

Over kijken naar anderen, naar jezelf en dan pas oordelen. Een gesprek met IKV Pax Christi programmaleider Jogien Bakker over DR Congo en wat haar drijft om vredeswerk te doen.

▷ pagina 4 - 5

Arabische christenen in de Arabische Lente

Een christen uit Irak, een moslim uit Syrië, een Nederlandse journalist uit Egypte en een Nederlandse vredesactivist uit Jordanië vertellen over de positie van christenen in het Midden-Oosten.

▷ pagina 8 - 9

Jan ter Laak postuum onderscheiden

De Václav Benda medaille is postuum toegekend aan de oud-secretaris generaal van Pax Christi voor zijn steun aan de strijd voor vrijheid en democratie in Tsjechoslowakije.

▷ pagina 14

‘Je kunt niet een beetje wapenhandel acceptabel vinden’

“Geld verdienen aan handel in wapens corrumpeert. Het houdt conflicten in stand. Wapens zijn veel te gemakkelijk te verkrijgen, staan de oplossing van conflicten in de weg. Daarom willen wij niet in wapens investeren.” Aan het woord is Piet Sprengers, hoofd Duurzaamheidsbeleid en Onderzoek bij de ASN Bank. Een bank met idealen. Eén die het woord activistisch gewoon in de mond durft te nemen.

Sprengers (53 jaar) is geen klassieke bankier. Hij is afgestudeerd als bioloog en al zijn hele leven bezig met duurzaamheid. “De mens staat centraal voor mij. De aarde redt zich wel. Sterker nog: die redt zich beter zonder de mens.” Voor Sprengers zijn milieu en economie nauw verbonden. Zijn loopbaan begon bij de Nijmeegse schillenboer die hij met een aantal studenten opgezet had. Later ging hij werken voor een adviesbureau op het gebied van energiebesparing. Daarna richtte hij de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) op, een luis in de pels op aandeelhoudersvergaderingen van grote bedrijven.

Geen wapenhandel

Nu werkt Sprengers al weer vijf jaar bij de ASN Bank. Daar doet hij eigenlijk hetzelfde als bij de VBDO: bedrijven aanspreken op hun investeringsbeleid. “Ik geloof wel in de kracht van het bedrijfsleven op het gebied van duurzaamheid. Vooral de financiële wereld kan veel betekenen,” zegt hij. De ASN Bank is streng. De bedrijven waarin de bank belegt, worden getoetst. “Elk jaar onderzoeken we 500 tot 600 bedrijven. Daarvan wordt minstens 70% afgekeurd

door ons, omdat ze niet aan onze criteria voldoen. We kijken hoe die bedrijven het doen op het gebied van wapenhandel, kinderarbeid, eerlijke handel, duurzame energie. Ook kijken we naar de arbeidsomstandigheden en biodiversiteit. Wij maken gebruik van databanken die heel veel gegevens verzameld hebben over die bedrijven. Onze analisten bekijken die dan. Zelfs als een bedrijf veel goede dingen doet, maar toch niet voldoet aan voor ons heel belangrijke absolute criteria, valt dat bedrijf toch af. Je kunt niet een beetje wapenhandel acceptabel vinden.”

Lobby tegen investeringen in clustermunitie

Hoewel de bank dus absolute criteria hanteert, gaat de ASN Bank soms ook in dialoog met bedrijven die nog niet voldoen aan deze criteria. Sprengers: “Je kunt ook zeggen: we investeren er niet in en daarmee klaar. Maar wij gaan verder. Onze missie is bijdragen aan een duurzame samenleving.” Met IKV Pax Christi heeft de ASN Bank een bijzondere band.

Toen de vredesorganisatie onderzocht welke bedrijven geld investeerden in de productie van clustermunitie, heeft de ASN Bank meegeholpen regelgeving af te dwingen bij de Eerste en Tweede Kamer om investeringen in dit soort wapens te verbieden. De bank schreef brieven, zocht daar publiciteit bij. Niet alleen van de media, maar ze betrok ook haar eigen klanten via een online platform. Sprengers: “Wij vonden dat goed passen bij ons. Wij weten ook van andere partijen, zoals bijvoorbeeld pensioenfondsen, dat zij het goed vinden dat wij voorop lopen om andere regelgeving af te dwingen.” Door die activistische houding lijkt de bank soms op een maatschappelijke organisatie. Volgens Sprengers zou er meer samenwer-

king moeten zijn tussen maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven en banken.

Verantwoording afleggen

De bank is geen deftige meneer die het spaargeld van de klant investeert zonder duidelijk te vertellen waarin. Sprengers: “Als enige leggen wij ons beleid op straat voor het is vastgesteld.”

Dat ligt vast in zogeheten Issue-

papers, waarover gediscussieerd kan worden. Ook heeft de bank digitaal contact met klanten en is de aandeelhoudersvergadering een van de best bezochte. Misschien is het wel een beetje zo dat mensen nu niet meer zo snel lid worden van een organisatie, maar de wereld willen veranderen via hun bank.

Helma Maas

▽ Clustermunitie blijft jarenlang liggen. Fotocredit: Simon Conway.

Foto voorkant: Tijdens de Pelgrimage naar Bethlehem. Fotocredit: Natashe Lemos Dekker.

Redactioneel

Reflectie op wat we doen en waarom, geeft soms unieke inzichten. De periode van Kerst en Oud & Nieuw is voor veel mensen zo'n moment. Je bent even weg van de waan van de dag en dat schept ruimte om eens over de lange termijn na te denken. Geen tv of krant waar berichten over een bankencrisis, schulden crisis of Europese crisis het nieuws al maanden beheersen. De macht van de financiële wereld lijkt groter dan menig politicus toe wil geven. Komt die financiële macht de vrede wel ten goede, zijn we duurzaam bezig? In dit nummer van Vrede.Nu geeft Piet Sprengers van de ASN Bank daar zijn visie op.

Zouden ze die financiële macht in de Arabische wereld ook zo voelen? Dat hangt er waarschijnlijk van af aan wie je het vraagt. De Arabische Lente is inmiddels ook de winter ingegaan. Er is ondertussen veel bloed gevloeid. Zijn economische sancties een goed middel om meer democratie af te dwingen of houden ze burgers in de wurggreep?

Reflecteren op het pijnlijke verleden, is in het Midden-Oosten net zoals in veel voormalige oorlogsgebieden, nog erg moeilijk. In landen als de DR Congo doet IKV Pax Christi daar wel een poging toe. Ook daar leest u over in dit nummer. In Israël/Palestina kun je niet om het verleden heen. Ook daar blijkt dat reflecteren vanuit verschillende gezichtspunten tot bijzondere ontmoetingen leidt. Een van onze pelgrimsgangers vertelt er meer over. Hou van uw vijand, zo houdt onze nieuwe redacteur ons voor, maar hoed u tegelijkertijd voor mensen die iets zeker weten, voegt onze Minister van Vrede daar aan toe.

Helma Maas

Een portret van programmaleider DR Congo Jogien Bakker

De splinter en de balk

Als tienjarig meisje was ze gefascineerd door inplakplaatjes van rimpelige oude vrouwen uit Nepal. De nieuwsgierigheid naar 'het andere' heeft de van huis uit gereformeerde Kampense nooit meer losgelaten. Haar eerste veldonderzoek deed ze in Drenthe. Daar ondervond ze dat onderzoek een heerlijk excuus is om die nieuwsgierigheid een acceptabele vorm te geven. Jogien Bakker werkt sinds een paar maanden bij IKV Pax Christi als programmaleider Democratische Republiek Congo. Een land met veel problemen, veel geweld, maar ook mogelijkheden.

Waarom heb je voor dit werk gekozen?

Ik heb antropologie gestudeerd in Leiden en aan de VU Amsterdam. Als je dan na jaren afgestudeerd bent, kun je drie dingen doen. Of je wordt diplomaat, of je wordt wetenschappelijk onderzoeker, of je gaat in ontwikkelingshulp.

Was Congo je eerste land dat je ooit bezocht buiten Europa?

Nee, ik had een jaar highschool in Amerika gedaan en tijdens mijn studie antropologie heb ik vier maanden onderzoek gedaan in Tunesië. Later ben ik gepromoveerd op een onderzoek naar de status van het traditioneel genezen in Marokko. Tijdens mijn promotie wist ik 'ik wil doorgaan met het rondkijken in verre oorden'. Toen deed zich de situatie voor dat mijn vriendin een baan kon krijgen in Kenia en ben ik met haar meegegaan. Ik heb vijf jaar in Kenia en Ethiopië gewoond. Daar werkte ik voor VN-organisaties als UNICEF en het ILO (International Labour Organisation). Bij die laatste organisatie keek ik naar de mogelijkheden voor gedemobiliseerde soldaten om weer op een gewone manier geld te verdienen.

Dat was nogal een verschil met Drenthe.

Nou, het grappige is dat er ook wel parallellen zijn. Het terugvallen op gewoonte en cultuur is een houvast, juist voor arme mensen. Tradities geven een

gevoel van eigenwaarde. Dat zag je ook in Drenthe of in de protestante onderklasse in Noord-Ierland, waar ik laatst was. In Drenthe deed ik in de jaren '80 een onderzoekje naar de reden van de hoge werkeloosheid in de veengebieden. Het ging veelal om slecht opgeleide oud-turfstekersfamilies. Sommigen woonden in tochtige huisjes, waar hoeskende kindertjes op blote voeten en in borstrok door de sneeuw renden. Ik had associaties met de aardappeleters van Van Gogh. Arme mensen voelen zich vaak kansloos en gaan zich er soms ook naar gedragen. In Drenthe zeiden ze dan: "Wij moeten het hebben van de

Its, het vwo is niets voor onze kinderen." Ze grepen niet de kansen die er zijn.

Hoe ben je op het spoor gekomen van conflict?

Het begon al bij mijn promotieonderzoek in Marokko. Dat de genezers daar hun waarde behielden, kwam onder andere omdat ze erkende conflictbemiddelaars zijn. Toen we in Kenia aankwamen, was de genocide in Rwanda net gaande. Dat had ook zijn uitwerking op het personeel bij Unicef. De directeur van het Rwanda kantoor ging kapot aan het feit dat hij zijn Rwandese staf

niet kon redden. Dat soort gebeurtenissen wakkerde mijn interesse aan en ik heb daarna steeds aan conflictlanden gewerkt, later ook in Bosnië en in Sierra Leone. Eenmaal weer in Nederland werkte ik bijna acht jaar bij Oxfam Novib aan een effectievere uitvoering van projecten in oorlogsgebieden. Dat ging over een stuk of tien landen. Wat ik nu leuk vind bij IKV Pax Christi is dat ik weer de kans heb me echt te verdienen in een conflict. Ik zal zo'n vijf keer per jaar twee weken naar DR Congo reizen. Zo kun je het eigen begrip van een programma context verhogen en -hopelijk- adviezen geven die hout snijden. We kunnen onderzoek uitvoeren, zodat we informatie uit de eerste hand hebben. Het reflecteren op het pijnlijke verleden is nog moeilijk in Ituri, de regio waar het programma van IKV Pax Christi zich op richt. Als je het samenle-

ven met de burens en de soldaten in je familie weer inhoud wil geven, kan het nodig zijn om dat verleden toch onder ogen te zien. Ik wil kijken of we met behulp van onze partnerorganisatie een passende vorm van 'waarheidsvinding' nieuw leven in kunnen blazen.

DR Congo is wel een ingewikkeld land.

Ik moet mijn weg nog een beetje vinden, maar ik heb al met veel mensen gesproken. Priesters, zakenlieden, leden van de vredescomités. Er zijn veel verschillende bevolkingsgroepen die allerlei problemen met elkaar hebben als gevolg van de oorlog die in 2003 eindigde. In veel gebieden wordt aan kleinschalige goudwinning gedaan, wat vaak gepaard gaat met sociale problemen als prostitutie en seksueel misbruik. Er zijn nog veel wapens in omloop. De politie en militairen proberen allemaal een

graantje mee te pikken, de corruptie tiert welig. Verder spelen er hardnekkige landconflicten, sommige door claims van terugkerende vluchtelingen. Kortom, er is veel te verbeteren en dat biedt kansen. De goudwinning bijvoorbeeld: daar kunnen met een goede aanpak veel mensen profijt van krijgen.

Wat doet het werken in zulke landen met je?

Door te kijken naar anderen, kijk je ook naar jezelf. Dat vind ik een interessant proces. Het helpt relativeren en dat vind ik belangrijk. Om het rooms te zeggen, is dat misschien nog wel mijn grootste 'missiedrang'. Die missie houdt in: "Kijk eerst om je heen, en pas dan weer naar jezelf en oordeel later". De splinter-en-de balk metafoor. Die spreekt me altijd nog wel aan.

Helma Maas

△ Kleinschalige mijnbouw in Oost-Congo. Fotocredit: Peer Schouten.

Recht en Vrede in DR Congo

Eric Mongo brengt mensen bij elkaar

De chaos die een oorlog met zich meebrengt, maakt het vinden van de juiste contactpersonen in conflictgebieden vaak niet eenvoudig. Toch moet een vredesorganisatie daar al vroeg mee beginnen. Een belangrijke contactpersoon in de Democratische Republiek Congo is Eric Mongo. Hij ziet eruit als, zoals dat heet in het Swahili, een echte 'Mzee': een oudere man met autoriteit, wat hij mede dankzij zijn lichaamsbouw ook uitstraalt. De korte grijze stoppelbaard geeft hem iets gedistingeerd. Met een kleine stotter spreekt hij kundig en met veel begrip voor ieders positie.

Terwijl de oorlog nog woedde in de Democratische Republiek Congo zocht IKV Pax Christi contact met enkele maatschappelijke organisaties in Ituri, in het noordoosten van het land. Geen dorp in het gebied kon zich veilig wanen: niet bij de overheid, niet bij de militie en niet bij de burens. Zelfs de kerk was geen veilige haven. Toch waren het de katholieke kerk en de verenigde protestante kerken in Congo die samen met een mensenrechtengroep een netwerk van bijna driehonderd lo-

kale vredescomités opzetten. Later kwamen daar ook nog een landbouworganisatie en een vrouwen-tak bij. Het netwerk van dorpsraden weet Ituri in al haar hoeken en gaten te bereiken.

Vredescomités

Eric Mongo coördineert het netwerk *Haki na Amani*, Swahili voor: Recht en Vrede. Mongo: "In 2004 werden de eerste grote, meerdaagse vergaderingen gehouden, zogeheten *barza's*. Hierin kwamen vertegenwoordigers, van laag tot

hoog, uit vijandige gemeenschappen bijeen. Zij kozen de eerste vredescomités, die zouden helpen bij de conflictbemiddeling. Dus niet alleen de traditionele *chefs*, maar ook vrouwen hadden een stem, net als de jeugd en ex-strijders, politie- en legerfunctionarissen. Soms gaf ook de internationale Vredesmacht MONUC acte de présence. "Ach, het lag toen allemaal zó gevoelig. Er waren nog grote spanningen tussen de verschillende groeperingen en (ex-)strijdende partijen en de kans was groot dat alles

wat in het openbaar gezegd werd, politiek gemanipuleerd zou worden. Eerst waren de mensen echt bang. Ze bezochten de *barza's* wel, maar liepen het liefst weer net zo hard weg. Ik ben er echt trots op dat we de mensen bij elkaar hebben weten te brengen. Ik zag mensen uit de etnische groeperingen Hema en Lendu voor het eerst weer voedsel delen met elkaar. Dat was in jaren niet gebeurd.”

Rol van de kerken

Vier van de zeven lidorganisaties van Haki na Amani vinden hun basis in de kerk. Een moeilijk punt is dat zowel de protestante als de katholieke kerk aanzien hebben verloren, omdat sommige voorgangers of priesters één kant kozen tijdens de oorlog.

Mongo: “Toch is de huidige rol van de kerk als pionier van vredesinitiatieven wel degelijk geloofwaardig. Ook al hebben de kerk een smet op het blazoen, het is ook weer niet zo dat de kerken et-

De Afrikaanse Wereldoorlog die van 1998 tot 2003 in de Democratische Republiek Congo woedde en waar in het heetst van de strijd negen landen bij betrokken waren, kostte bijna 4 miljoen mensen het leven. In het noordoosten van de Democratische Republiek Congo ligt de provincie Ituri; daar vielen tijdens de oorlog 50.000 doden. Het geweld ging daar vooral tussen de arme Lendu-landbouwers en de rijkere veehoudende Hema. Door de bemoeienis van Rwanda en Oeganda met goudwinning op Congolees grondgebied raakten steeds meer etnische groepen betrokken bij het conflict. Ituri grenst aan Soedan en Oeganda. IKV Pax Christi werkt sinds december 2002 in Ituri.

nisch gezuiverd uit de strijd te voorschijn zijn gekomen. De kerken hebben zowel Lendu, Hema, Bira als Alur leden, ze komen samen onder één kerkdak en ze streven allemaal een zelfde goede relatie met God na. Door hun multi-etnische ledenbestand hebben de kerken een waardevolle, neutrale positie. Ze zijn in staat de bevolking te verenigen.”

Moed

Door de jaren heen is gebleken dat de bijeenkomsten van de vredescomités

de dorpen veiliger maken; mensen blijven in gesprek met elkaar.

Mongo: “Het vergde destijds veel moed van ons om de bijeenkomsten te initiëren. Met alle grieven en tegengestelde belangen had er zoveel mis kunnen gaan. Het mooie is dat er nu veel problemen door de mensen zelf worden opgelost. We werken nu vooral op verzoek.”

Jogien Bakker

Een vergadering van een dorpsraad. ▽

Arabische christenen in de Arabische Lente

Het jaar 2011 zal in het Midden-Oosten vooral de geschiedenisboeken ingaan als het jaar waarin de Arabische Lente een aantal dictators deed omvallen. Ben Ali (Tunesië), Mubarak (Egypte) en Khadaffi (Libië) moesten het veld ruimen. In Syrië, Jemen en Bahrein gaat de strijd nog door. In sommige andere landen durven de inwoners nauwelijks te dromen van vrijheid. Toch worden de waarschuwende geluiden over de periode na de 'revolutie' ook steeds groter. IKV Pax Christi organiseerde dit jaar een aantal bijeenkomsten over de Arabische Lente. De laatste ging vooral over de positie van christelijke minderheden in de Arabische Lente.

Uit gesprekken met christenen uit Irak, Egypte, de Palestijnse Gebieden, Libanon en Syrië blijkt dat het gevaar voor de christenen lang niet altijd van buitenaf komt. De interne versnippering maakt dat christenen snel uitgespeeld kunnen worden tegen moslims. Dictatoriale heersers zoals de inmiddels verdreven president Mubarak in Egypte maakten daar handig gebruik van. Hij maakte de koptische christenen wijs dat alleen zijn regime de christenen zou kunnen beschermen tegen de Moslim Broederschap. De Nederlandse journalist Jielis van Baalen die sinds 2009 in Cairo woont, vindt dat er in Egypte helemaal geen sprake is van een revolutie. "Er zijn wel dingen veranderd, maar veel is nog bij het oude gebleven. Het leger heeft nog steeds alle touwtjes in handen. De aanvallen op christelijke kerken blijken ook vaak geënceneerd te zijn door het leger."

Migratie van christenen

Het sombere beeld dat Van Baalen schetst over de positie van Egyptische christenen blijkt ook te gelden voor Iraakse christenen. Manal Poutros, medewerker van de Iraakse organisatie Iraqi al-Amal, een partnerorganisatie van IKV Pax Christi, heeft al bijna haar heel familie naar het buitenland zien vertrekken. "Van mijn 40 familieleden zijn ik

en een neef nog over." De grote trek begon al in de jaren '70 toen Saddam Hussein nog stevig in het zadel zat. De problemen die christenen hebben, treffen ook andere minderheden. Poutros benadrukt dat de christenen weliswaar vijf zetels in het parlement hebben, terwijl er voor iedere andere minderheid één zetel per minderheid is. Desalniettemin voelen veel christenen zich na de laatste bloedige aanslag in Bagdad op de *Lady of Salvation* kerk op 31 oktober 2010 niet veilig meer. Het idee om alle christenen naar een plek in Irak te brengen, wijst ze dan ook rigoureuus af. "Dan maak je jezelf wel heel erg gemakkelijk tot doelwit."

ID-kaart

In veel landen in het Midden-Oosten staat op de identiteitskaart, die iedereen altijd bij zich moet dragen, tot welke religie iemand behoort. Marjolein Wijninckx, namens IKV Pax Christi werkzaam in Jordanië, Libanon en Syrië, vertelt dat het nu alleen in Libanon mogelijk is om religie van je ID-card te laten schrappen. Een van de Libanese organisaties met wie ze werkt, heeft eens voorgesteld om ook het godsdienstonderwijs anders te organiseren. Dat bleek onbegonnen werk. Nu is het nog steeds zo dat christenen alleen iets leren over christendom en moslims alleen over de islam,

waardoor wederzijdse vooroordelen alleen maar in stand blijven.

Syrië

De islamitisch geestelijk leider Mouaz al-Khatib uit Syrië hoort vaak dat christenen bang zijn voor de wetteloosheid na de val van een regime. Hij zegt daarover: "Je moet je niet laten verdelen. Ik snap dat minderheden bang zijn, maar nu zijn zelfs de mensen die in de meerderheid zijn bang. En hoewel de kerkleiders in de christelijke kerken in Syrië zich nog achter het regime scharen, zijn de gewone kerkgangers het daar vaak niet mee eens. Als je kijkt naar de protesten in Syrië dan zijn er ook christenen die meegaan naar het vrijdagmiddaggebed in de moskee om daarna te demonstreren." Al-Khatib werkte 20 jaar als godsdienstonderwijzer. In Syrië bepaalt de overheid wie mag prediken in de moskeeën. Zelfs de preken worden nagelezen. Al-Khatib werd na zeven jaar ontslagen en mocht ook geen voorzitter meer zijn van de islamitische beschavingsvereniging. Hij haalt mooie herinneringen op aan de tijd dat Syrië zelfs een christelijke premier had. Dat was in de jaren '50. "Toen leerde ik ook van mijn tante dat het huis van een christen veilig is. In het Westen denken de mensen dat de islamitische wet, de sharia, leidt tot schending van mensenrechten. In mijn beleving staat

Kopten en moslims samen op het Tahrirplein in Cairo. Fotocredit: Hassam el-Hamalawy [△](#)

de sharia voor vrijheid, gerechtigheid en waardigheid. En hoewel de christenen wel hun eigen kerkleiders mogen kiezen, heeft de geestelijkheid weinig ruimte om een bemiddelende rol te spelen in het huidige conflict in Syrië.” Al-Khatib is

geen vernieuwer in theologische zin. Hij stamt uit een oud geslacht dat afstamt van de Profeet Mohammed. De taak om de vrijdagprediker van de moskee te zijn is van vader op zoon doorgegeven. “Ook Allah vindt dat je je niet alleen om mos-

lims moet bekommeren. De islam en de moderne samenleving moeten aan elkaar wennen. Jammer dat er nu zoveel misverstanden zijn over de islam.”

Helma Maas

Bijzondere ontmoetingen in Bethlehem

Bethlehem is de plaats waar eeuwen geleden Jezus geboren werd. Hoe zou het eigenlijk zijn om in deze bijzondere stad Kerst te vieren? De Bethlehem Pelgrimage is niet zomaar een reis, want de bestemming ligt in een land waar al jaren een schijnbaar onoplosbaar conflict woedt. Het doel van de pelgrims? Hun betrokkenheid laten zien aan de mensen die middenin deze uitzichtloze situatie een bijzondere weg zoeken van verzoening, vrede en hoop.

“Kerst in Bethlehem is een unieke belevenis; de sfeer is feestelijk en even lijkt de stad het centrum van de wereld.” Aan het woord is Jan Jaap van Oosterzee van IKV Pax Christi die deelnam aan de vorige pelgrimage. Jan Jaap: “Iedereen viert feest, ook de moslimbevolking van Bethlehem is vrolijk, terwijl Kerst voor hen geen betekenis heeft. In de stad is het aanzienlijk drukker dan voorgaande jaren, er zijn optredens met muziek en in de Geboortekerk wordt zoals gewoonlijk een mis gehouden.”

Realiteit van een conflict

Als de mensenmassa na de Kerst uit de stad is weggetrokken, dient de realiteit voor de bewoners zich weer aan. De explosieve verhouding tussen Israël en de Palestijnen zorgt voor gevoelens van angst en frustratie over een ogenschijnlijk onoplosbaar conflict. Er vallen slachtoffers te betreuren aan beide zijden en wraak en agressie stapelen zich op. Veel inwoners van Bethlehem voelen zich verlaten en geïsoleerd door de bouw van een metershoge betonnen muur die inmiddels aan drie kanten van de stad is opgetrokken. In deze situatie kwam jaren geleden de oproep van de Palestijnse christenen uit Bethlehem om hen niet te vergeten. Zo ontstond bij

Levende kerststal in Bethlehem ▲

IKV Pax Christi het idee om tijdens de Kerstdagen een solidariteitspelgrimage naar Bethlehem te ondernemen. Het doel: laten zien dat er in de isolatie en uitzichtloosheid mensen zijn die luisteren en meeleven.

Gewone mensen, bijzondere daden

Jan Jaap: “Wij proberen oog te hebben voor wat er speelt aan beide zijden van het conflict, het is niet aan ons om één kant te kiezen. Beide partijen hebben ook een menselijk gezicht en een ver-

haal, daar zijn we naar op zoek. Want hoe ben je als mens in een situatie van geweld, terreur en wraak?” Dit leidde tot de meest bijzondere ontmoetingen. De groep overnachtte bij Palestijnse families, bezocht Joodse gezinnen en sprak met politici, activisten en vredesgroepen. Zo hebben ze kennis gemaakt met de Israëliische en Palestijnse families van de *Parents Circle*. Deze mensen hebben elkaar gevonden in het verlies van een familielid in het conflict. Hun boodschap is dat ze willen dat dit nutteloze moorden een halt wordt toegeeroepen en dat de weg naar verzoening wordt ingezet. “Hun verhalen zijn zo indrukwekkend. Het zijn gewone mensen die tot bijzondere daden in staat zijn. Ze verloren allemaal een dierbare in het conflict maar sloegen een geweldloze

IKV Pax Christi gaat elke twee jaar rond Kerst met een reisgezelschap naar Israël/Palestina. De volgende keer is in december 2012. Bent u geïnteresseerd, laat het ons dan weten via info@ikvpaxchristi.nl

weg in van de dialoog met de vijand. Ze bieden geen oplossing, maar vertellen hun verhaal om zo een signaal te geven dat het ook anders kan.”

Slachtoffers en daders

Zo was er een ontmoeting met de organisatie *Breaking the Silence*, een groep Israëlische oud-soldaten die vertellen over hun ervaringen als dienstplichtig militair in de bezette gebieden. Zij willen de stilte verbreken over de dagelijkse terreur in deze gebieden, daar afstand van nemen en op zoek gaan naar een andere aanpak. Jan Jaap legt uit: “Geweld is mensonwaardig voor slachtoffers én daders. Wij vonden het verhaal van deze oud-militairen zeer indrukwekkend, het is zo bijzonder om te zien dat er een geweldloos tegengeluid klinkt in een situatie waar geweld aan de orde van de dag is. En dat zelfs militairen zeggen dat ze niet trots zijn op wat ze gedaan hebben en tot de conclusie komen dat het anders moet.”

Jan Jaap (bovenste rij, 2^e van links) met de groep pelgrims uit 2010 ▲

Al deze verschillende ontmoetingen met de meest uiteenlopende mensen gaf de deelnemers van de Bethlehem Pelgrimage een bijzondere ervaring mee die ze hun leven niet zullen vergeten.

De vele gesprekken hebben hen een uitgebreid beeld gegeven van de situatie, maar ook hoe gewone mensen tot bijzondere daden in staat zijn.

Rianne Zegelaar

Korte berichten

IKV Pax Christi hoog in Goede Doelen top 50

In de categorie Internationale Hulp van de Goede Doelen top 50 van dagblad Trouw is IKV Pax Christi op de dertiende plaats terecht gekomen. Op basis van 800 inzendingen stelde Trouw drie top 50 lijsten samen van organisaties die het meest effectief functioneren en het beste presteren. Naast Internationale Hulp zijn er de categorieën Gezondheidszorg en Welzijn & Cultuur. De lijsten zijn samengesteld in samenwerking met het Centraal Informatiepunt Goede Doelen en het Erasmus Centrum voor Strategische Filantropie. De best presterende organisaties uit deze verkiezing zijn het Astma Fonds (gezondheidszorg), het Universitair Asiel Fonds (Welzijn & Cultuur) en Dark & Light (Internationale hulp).

E-mailnieuwsbrief Frontline

Blijf elke maand op de hoogte van het laatste nieuws van IKV Pax Christi door u aan te melden voor de e-mailnieuwsbrief Frontline. Stuur een mail naar info@ikvpaxchristi.nl onder vermelding van aanmelding Frontline of surf naar

➔ www.ikvpaxchristi.nl en meld u online aan.

Geef uw mening

Wilt u reageren op dit nummer van Vrede.nu, dan kunt u uw mening kwijt op:

➔ www.ikvpaxchristi.nl/gastenboek

IKV Pax Christi op Social Media

Blijf op de hoogte van alle laatste nieuwtjes op het gebied van vrede & veiligheid door ons te volgen op Twitter, je aan te sluiten bij het IKV Pax Christi netwerk op LinkedIn of door onze pagina op Facebook te 'liken'.

twitter

Hou van uw vijand

Maandagochtend, acht uur. Ik stap de trein in en ga op zoek naar een zitplek. Alle raamplaatsen zijn bezet, dus ik zie mijzelf genoodzaakt een stoel naast een medepassagier uit te kiezen. Dit confronteert mij met de moeilijke keuze: naast wie neem ik plaats? In één lange oogopslag bekijk ik mijn medereizigers. Verzorgd of onverzorgd? Etend of niet-etend? Vriendelijk of onvriendelijk gezicht? Ik observeer, oordeel en neem plaats.

Volgens auteur, filosoof en freelance journalist Ludo Hekman ben ik via deze observaties bezig met iets dat onherroepelijk leidt tot het onderverdelen van mensen in de categorieën 'vriend' en 'vijand': het in kaart brengen van anderen en het trekken van conclusies op basis daarvan. Degenen van wie ik besluit dat ik ze niet als buurman of -vrouw wens, bestempel ik volgens Hekman als vijand.

In zijn boek *Vijanden om van te houden* (Uitgeverij Plateau, 2011) gaat hij op zoek naar een antwoord op de vraag wie en wat een vijand is, en hoe wij ons tot diegene(n) moeten verhouden. In onze complexe wereld proberen we volgens de auteur duidelijkheid te creëren door ons als eerste die ene onbewuste vraag te stellen wanneer we met iemand in contact komen: wat is dat voor iemand, en kan ik die vertrouwen?

Oordeel

Maar hoe realistisch is het, vraagt Hekman retorisch, om je oordeel over de ander tot uitgangspunt te maken van je gedrag? Wat als dit oordeel onzeker is? Want dit is volgens de auteur maar al te vaak het geval. Mensen die op het eerste gezicht bot en onvriendelijk lijken, blijken in werkelijkheid warme, hartelijke personen te zijn. Andersom komt ook voor: sympathie op het eerste gezicht biedt geen garantie voor een plezierige omgang in de toekomst.

Een onprettige eerste indruk laat zich echter minder makkelijk corrigeren dan een aangename. De negatieve conclusie die we over iemand trekken, sijpelt onherroepelijk door in ons gedrag jegens diegene. En aangezien ons eigen gedrag doorgaans bepalend is voor wat we terugkrijgen, ontstaat er bij een afwijzende houding van onze kant al snel een soort *selffulfilling prophecy* die moeilijk te doorbreken is; 'zie je wel hoe on aardig hij is, ik zei het toch, hij deugt niet'. Op die manier krijgen vijanden

ook geen kans om vrienden te worden.

Angst

Het is vaak de angst die ons er toe zet iemand tot vijand te bestemmen. Angst voor het onbekende, angst voor iemand die 'anders' lijkt. Terwijl we uiteindelijk allemaal in hetzelfde schuitje zitten, zoals Hekman benadrukt. We zijn allemaal mensen met verlangens, dromen, frustraties, teleurstellingen, geluk en pech. Waarom zouden we niet wat meer compassie tonen voor de ander, en vreemden als vrienden behandelen. Een interessante opdracht aan onszelf om in de vrije dagen rond Kerst mee te oefenen.

Morgenochtend in de trein neem ik alvast de proef op de som, door zonder observeren op de eerste de beste vrije stoel plaats te nemen. En mocht dit naast iemand zijn die luid aan het bellen is, smakkend zijn ontbijt nuttigt of om an-

dere redenen mijn irritatie weet op te wekken, dan kan ik mij altijd nog vasthouden aan de wijze woorden van de Dalai Lama: namelijk dat we onze vijanden dankbaar mogen zijn voor hun lessen in tolerantie en geduld. Ook op die manier moet het lukken om Hekman's boodschap na te leven, en te beseffen dat zelfs onze 'vijanden' eigenlijk gewoon mensen zijn om van te houden.

Suzanne van den Eynden

Ministerie van Vrede

Etana Books

De boekenactie voor Etana Books in Syrië in de Vredesweek heeft menig verwoed verzamelaar eens kritisch naar de eigen boekenkast laten kijken. Er werden veel tweedehandsboeken ingeleverd. De actie leverde ruim 3800 euro op. Een gesprek met oprichter Maen Abdul Salam. Maen vertelt dat de situatie in zijn land erg moeilijk is. Hij is erg blij met de aandacht die mensen in Nederland aan Etana Books hebben gegeven. “Door de revolutie die gaande is in mijn land, moet ook Etana Books zich bezinnen op de toekomst. We kunnen nu ons netwerk met openbare bibliotheken uitbreiden. Zo bieden we al een tijdje ondersteuning aan een bibliotheek voor dakloze kinderen en

een voor kinderen met kanker. Dat soort samenwerkingsverbanden willen we zeker uitbreiden. We zullen ook op nieuwe, meer interactieve manieren mensen bereiken. Als je me vraagt welke boeken ik graag vertaald zou zien, dan zijn het boeken die gaan over geweldloosheid en vrijheid van meningsuiting. Zelf lees ik nu een ‘verboden’ boek van een vriend van me, Khalid Khalifa. Hij schrijft over het hedendaagse Syrië. Een boek dat binnenkort ook in het Nederlands vertaald wordt. In het Engels heet het *In Praise of Hatred*. Een ironische titel, want het gaat over een familie die klem zit tussen de repressie van de overheid en de moslim broederschap. Een actueel boek dus.”

Helma Maas

Luciferprijs 2011

De kindermusical David en Goliath, een initiatief van de Vredesambassade Leidschendam-Voorburg en uitgevoerd door 120 schoolkinderen onder leiding van theatergroep De Vliegende Speeldoos, heeft de Luciferprijs 2011 gewonnen voor de meest succesvolle Vredesweekactiviteit. De jury roemde de manier waarop de musical kinderen, ouders, grootouders en vrienden “op aansprekende wijze betrok bij vraagstukken van oorlog en vrede”. De uitvoering van de musical trok ruim 400 belangstellenden. Lang de tijd om zich voor te bereiden hadden de jonge acteurs en actrices niet. Slechts één middag lang, op zondag 25 september,

oefenden de vele enthousiaste basisschoolkinderen in verschillende ruimtes van de Koningkerk in Voorburg onder leiding van De Vliegende Speeldoos; diezelfde avond werd de musical

△ De generale repetitie van de kindermusical David en Goliath

opgevoerd voor ongeveer 400 ouders, grootouders en kinderen. Een model dat het verdient om in andere gemeenten navolging te krijgen.

Met deze activiteit slaagde de Ambassade Leidschendam-Voorburg er in een breed publiek te bereiken van kerkelijke en niet-kerkelijke kinderen en volwassenen. Ook was er aandacht van verschillende lokale media. Folders, kerkbladen en enkele websites besteedden aandacht aan de musical, en twee lokale bladen drukten het persbericht af waarin de musical werd aangekondigd. De lokale zender Radio Midvliet hield een telefonisch interview met de organisatie, en na afloop blikten drie huis-aan-huiskranten op een positieve manier terug op de musical.

Suzanne van den Eynden

Actief voor vrede het hele jaar door

In de Vredesweek in september organiseren honderden vrijwilligers bijeenkomsten en evenementen om op allerlei manieren aandacht te vragen voor vrede. Vanuit een Ambassade van Vrede of in eigen organisatieverband. Wat gebeurt er na de Vredesweek?

Twee tips om ook door het jaar bezig te blijven voor vrede:

1. Geef uw mening over het nieuwe thema van het Ministerie van Vrede 2012 en praat mee via Facebook www.facebook.com/ministerievanvrede
2. Doe inspiratie op en bezoek een discussiebijeenkomst of netwerkborrel. In het laatste Pax-it café van 2011 spraken we over Servië. Kernwapens, oorlogsvoering via drones, Soedan; IKV Pax Christi organiseert regelmatig bijeenkomsten over uiteenlopende thema's. Kijk dus regelmatig op de agenda van de website www.ikvpaxchristi.nl en www.facebook.com/ikvpaxchristi

Onderscheiding Jan ter Laak

△ Dorry laat de medaille zien aan ambassadeur Jan Henneman in Praag

Het Tsjechische Instituut voor de Studie van Totalitaire Regimes heeft de Václav Benda medaille postuum toegekend aan Jan ter Laak, secretaris-generaal van Pax Christi Nederland tussen 1983 en 1996, voor zijn steun aan de strijd voor vrijheid en democratie in Tsjechoslowakije. Op 16 november is de prijs uitgereikt aan Dorry ter Laak, zijn oudste zus, en Ben Schennink, bestuurslid van IKV Pax Christi. De medaille is toegekend door het instituut, dat door de Tsjechische staat is opgericht om de herinnering levend te houden aan de onderdrukking en het verzet daartegen tijdens het Nazi-regime en de communistische dictatuur in Tsjechoslowakije. De prijs wordt jaarlijks uitgereikt aan de vooravond van de feestdag van de Fluwelen Revolutie op 17 november. Bij de toekenning van de prijs aan Ter Laak is ook melding gemaakt van de steun van de Nederlandse vredesorganisatie voor democratisering in de post-communistische landen na het einde van de Koude Oorlog.

Peter Morée

Land van mensen. Christenen, joden en moslims tussen confrontaties en dialoog

Oud-IKV Pax Christi medewerker Gied ten Berge heeft zijn doctoraalscriptie omgezet in een boek. De theoloog Ten Berge is momenteel voorzitter van het Steuncomité Israëliische Vredes- en Mensenrechtenorganisaties en medeoprichter van de Stichting Kairos Palestina Nederland.

In zijn boek laat de ontwikkeling van theologische opvattingen zien in de drie religies in Israël/Palestina. Hij plaatst de discussies over Israël/Palestina hiermee in een wereldwijd filosofisch en politiek debat. Ten Berge laat zien hoe opvattingen door historische ontwikkelingen veranderen. De repercussies van de Shoah is daarvan hét voorbeeld, voor met name de joodse en de christelijke theologie. Ook de worsteling in de Protestantse Kerk in Neder-

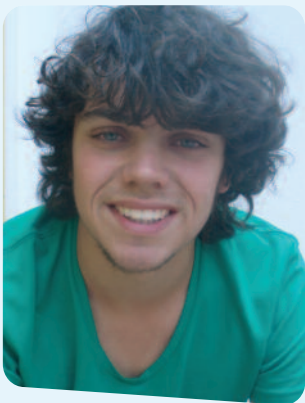
land met het begrip 'onopgeefbare verbondenheid met het volk Israël' komt aan de orde. Uit het Kairosdocument van Palestijnse theologen, ook door Ten

Berge aangehaald, blijkt dat de Palestijnse theologen het bestaansrecht van het jodendom niet ontkennen, maar de bestaanswijze van de staat Israël bekritisseren. Zo voert het boek langs alle verschillende opvattingen, ook die van moslims. Het biedt een caleidoscopisch beeld, waarbij de vraag zich opdringt hoe hier ooit overeenstemming te bereiken is. Wat politiek niet lukt, zou dat in een interreligieuze dialoog wel kunnen?

Hij pleit daarom voor een dialoog tussen gelijkgezinden uit de drie religies. Ten Berge is beschikbaar om naar aanleiding van zijn boek een lezing te houden en een gesprekshandleiding te maken.

Auteur: Gied ten Berge | Titel: Land van mensen. Christenen, joden en moslims tussen confrontaties en dialoog
| Uitgeverij: Valkhof Pers, Nijmegen 2011 | Aantal pag.: 229 | ISBN: 9789056253585

Ik steun IKV Pax Christi

NAAM: Piter Palsn
LEEFTIJD: 19 jaar
PLAATS: Amsterdam

LID SINDS: 2011

ACHTERGROND: Na mijn middelbare school ben ik acht maanden in Israël en de Palestijnse Gebieden geweest, wat een hele ervaring was. Ik heb beide kanten van het conflict gezien en beleefd. Nu studeer ik Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam.

WAAROM: In september 2011 ben ik in het kader van de Vredesweek de Vredesambassadeur van Utrecht geworden. Met mijn ervaringen in Israël en de Palestijnse Gebieden had ik een enorme *drive* om met het thema 'Vrede' aan de slag te gaan. Met een paar andere vrijwilligers en met hulp

van IKV Pax Christi organiseerden we lezingen, workshops en een filmavond. Sindsdien volg ik IKV Pax Christi op de voet.

VERWACHTINGEN: Ik verwacht dat IKV Pax Christi zich stevig verzet tegen alle onrecht en geweld in de wereld en dat onder de aandacht brengt. Een goed voorbeeld vind ik de oproep van IKV Pax Christi aan Shell om niet langer te handelen met Syrië en haar partners.

4 redenen om te steunen

1. Wij scheppen voorwaarden voor duurzame en rechtvaardige vrede

IKV Pax Christi is een drijvende kracht achter wereldwijde vredesprocessen. Opgericht in de nadagen van de Tweede Wereldoorlog vanuit de bezielde hoop: nooit meer oorlog. Daarom werken wij in conflictgebieden samen met betrokken burgers en organisaties aan het voorkomen en beëindigen van gewapend geweld. Met uw steun kan IKV Pax Christi zich onvermoeibaar in blijven zetten voor vrede en veiligheid.

2. Elk mens heeft recht op een veilig bestaan

IKV Pax Christi geeft burgers in conflictgebieden een stem en roept regeringen ter verantwoording. In conflictgebieden ontbreekt het maar al te vaak aan een goed functionerend en transparant bestuur. Door dit falen krijgen burgers geen toegang tot de meest basale voorzieningen waar ze recht op hebben zoals: gezondheidszorg, schoon drinkwater, voedsel en onderwijs. Met uw steun geeft u elk mens recht op een veilig bestaan.

3. Uw gift goed besteed

Goede doelen met een CBF-keur zijn streng onderworpen aan regels van het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF). Het CBF houdt toezicht op het bestuur, beleid, de bestedingen, fondsenwerving en verslaglegging. Voor meer informatie over het Centraal Bureau Fondsenwerving belt u met 0900 202 55 92 (€ 0,35 per minuut) of kijk op www.cbf.nl.

4. Uw gift is aftrekbaar!

IKV Pax Christi is door de Belastingdienst aangewezen als een algemene nut beogende instelling (ANBI). Uw giften aan IKV Pax Christi kunt u daarom van de inkomsten- of vennootschapsbelasting aftrekken (uiteraard binnen de daarvoor geldende regels). Voor meer informatie over de ANBI-regeling kunt u terecht op www.anbi.nl.

Minister van Vrede publiceert ode aan de twijfel

Hoed u voor mensen die iets zeker weten

Zekerheid: het spoort aan tot fanatisme en is vernietigend voor nuance en tolerantie, waarschuwt oud-politicus, schrijver en Minister van Vrede Jan Terlouw in zijn nieuwste boek *Hoed u voor mensen die iets zeker weten*. Terlouw stelt in deze ode aan de twijfel wezenlijke vragen over thema's als oorlog en vrede, cultuur en duurzaamheid. De titel verwijst naar zijn afkeer van dogma's en naar zijn overtuiging dat op geen enkel wezenlijke vraag een definitief antwoord mogelijk is. Het boek is een bonte schakering van fundamentele beschouwingen, ideeën over politici als Den Uyl, Obama en Rutte, gedichten en verhalen, waarin Terlouw terugblijkt op een rijk en geëngageerd leven.

Minister van Vrede

Eén hoofdstuk gaat over zijn benoeming tot Minister van Vrede door IKV Pax Christi, afgelopen Vredesweek. In die functie heeft hij, samen met Staatssecretaris van Vrede Petra Stienen, aandacht gevraagd voor het belang van democratie en de vrijheid van meningsuiting. Ook wees hij mensen op het belang van boeken en het vrije woord in landen zoals Syrië, waar de bevolking onderdrukt wordt. Terlouw wijst op het belang om te blijven speuren naar de oorzaken die mensen een reden geven om oorlogen te voeren. En te werken aan het wegnemen van die oorzaken, hetgeen een zaak van

lange adem is. Ook roept hij regeringen op om de wapenindustrie aan te pakken. "Aan de wapenindustrie zijn grote belangen verbonden. Als de politiek die belangen niet durft aan te pakken, hebben politieke discussies over vrede en veiligheid een hypocriet karakter."

Hoop

Uit zijn boek spreekt soms pessimisme. De ongelijke verdeling van rijkdom in de wereld, de overbevolking en energie-schaarste zijn oorzaken van

conflicten, maar is het realistisch om te geloven dat op te lossen? En hoe lang gaat dat nog duren? Is het mogelijk om de aard van de mens te veranderen? Gelukkig ziet Terlouw ook lichtpunten, juist in de aard van de mens. "(...) mensen beschikken ook over kunstzinnigheid, naastenliefde en relativeringsvermogen, eigenschappen waar oorlog totaal niet bij past". Bovendien gelooft hij dat Europa op de goede weg is, naar een toekomst waarin democratie en rede de overheersende factoren zijn.

Dorien Jansen

Agenda

21 en 22 december

'Glazen Kluis', Leiden

24 uur lang gaan de deelnemers in gesprek met prominente Nederlanders over thema's zoals duurzaamheid, ontwikkelingssamenwerking en oorlog & vrede. Met Petra Stienen, Frits Huffnagel, Joris Voorhoeve, Bettine Vriesekoop, Jan Terlouw, Willem Post, Frans Timmermans en Arend Jan Boekestijn. Geef u op via www.hope-xxl.com, een partner van het Ministerie van Vrede.

februari

Peace Beyond Borders

Symposium over conflict, vrede en sport; verleg je grens. Bedoeld als verdieping bij de film over het Peace & Sports programma van IKV Pax Christi. Georganiseerd door IKV Pax Christi, Nederlandse Sport Alliantie, Upact en Stichting Oikos. Zie www.peacebeyondborders.nl voor de plaats en tijd.

mei

Ambassadeursdag, Utrecht

Een dag waarin bestaande en nieuwe Ambassades van Vrede samenkomen om de campagne Ministerie van Vrede 2012 voor te bereiden. Kijk op www.ministerievanvrede.nl voor meer informatie.

Colofon

Redactie: Piet Halma, Suzanne van den Eynden, Sabita Ribai en Helma Maas (eindredactie)

Met dank aan: Ruud Stevens, Jogien Bakker, Rianne Zegelaar, Dorien Jansen, Tanja Lubbers, Peter Morée
Fotografie: Hossam el-Hamalawy, Bob Karhof, Simon Conway, Natashe Lemos Dekker en IKV Pax Christi-archief

Basisvormgeving: RAAK Grafisch Ontwerp
Drukkerij: Van der Weij BV, Hilversum
ISSN 1874-6497

**IKV PAX
CHRISTI**

IKV Pax Christi, Godebaldkwartier 74, 3511 DZ Utrecht
Postbus 19318, 3501 DH Utrecht
Tel (030) 233 33 46, Fax (030) 236 81 99
info@ikvpaxchristi.nl www.ikvpaxchristi.nl
Giro: 51 61

IKV Pax Christi heeft het CBF-keurmerk en is ANBI-erkend en ISO-gecertificeerd.